Jolsvai András

Az Oppenheimer-ügy

Ez az Oppenheimer persze nem az az Oppenheimer, egyenesági névrokonságon kívül az égvilágon semmi közük nincs egymáshoz, de azért reménykedhetünk talán, hogy abból a dicsfényből, mely az atombomba atyjának jutott mostanában a róla készült film kapcsán (Oscar-jelölés-hegyek, csak annyit mondanék), talán csaknem feledésbe merült névrokonára is vetül némi világosság. (Csak ne mosolyogjanak! Emlékeztetem önöket, hogy azon a héten, amikor kiderült, hogy Kertész Imre kapja a Nobel-díjat, eladási rekordokat döntött a Makra, pedig nem is volt új kiadása.)

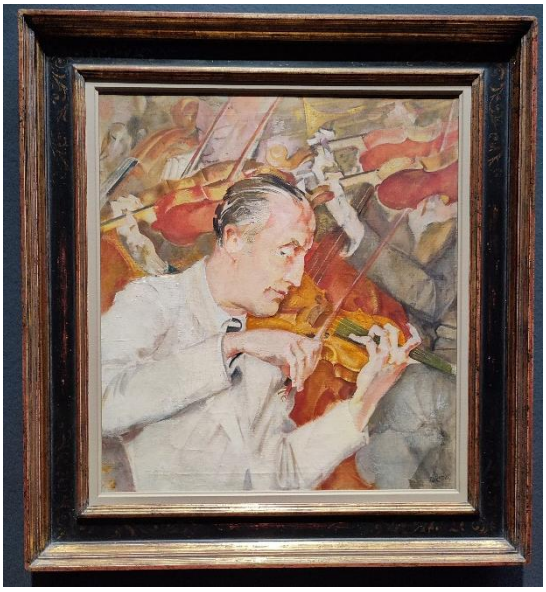
Na, komolyodjunk. Ezúttal Max Oppenheimerről beszélünk (barátainak csak MOPP), akit mára jószerivel elfeledett az utókor, pedig valaha rendkívül fontos szerepet játszott a festészet történetében. (Pontosabban elfeledett volna, ha a Leopold Múzeum nem tesz meg mindent azért, hogy ez mégse következzék be.) Max Oppenheimert az expresszionizmus úttörőjének szokás nevezni, ami igaz is, de ugyanilyen joggal nevezhetjük a futurizmus vagy a kubizmus úttörőjének: akárhogy is, egyike volt azoknak a képzőművé--szeknek, akik a huszadik század elején fellázadtak a hagyományos festészeti irányzatok (világlátás, technika) ellen

(ez akkor már nem az akadémizmus, hanem az impresszionizmus és a szecesszió!!), és újfajta ábrázolásba kezdtek: meg-jelenésüket, ahogy ez már szokás, előbb felháborodás, aztán zajos siker kísérte.

Oppenheimer egyike volt a híres bécsi triumvirátusnak (Schiele, Kokoschka és ő), egyenrangú tagja méghozzá, más kérdés, és nem is művészettörténeti, hogy ketten világhírűek lettek közülük, a harmadikat pedig el-elfeledte az utókor. (Minden

triumvirátussal így van, nem tudom, megfigyelték-e: bizonyára van ennek a jelenségnek egy mélylélektani oka is.) Egy időben erősen hatottak egymásra (Oppenheimer és Schiele közös műtermet bérelt, gyakran festették-rajzolták egymást, MOPP leghíresebb portréja is Schielétől való), ez a barátság kitartott Schiele haláláig, a másik – a Kokoschkához fűződött – csúfos véget ért. Még plágiumvitába is keveredtek: de hát kivel nem veszett össze Kokoschka?

Nyilván ez a történet is szerepet játszott Oppenheimer csillagának hanyatlásában, de sokkal inkább a történelem, amely kivetette szeretett Bécséből. (Ennél bársonyosabban nem is fogalmazhatnánk meg azt a tragédiát, mely az európai zsidóságot érte.) Előbb Svájcban, aztán az USA-ban élt, s bár haláláig aktív maradt, az emigrációban született művein jól látszik, hogyan

apadt el a művész éltető forrása, az inspiráló bécsi világ emléke. Önismétlések, rendelésre született dolgozatok között izzik fel még néhaháha a régi tűz, sejtjük meg szívszorítva, mennyi minden születhetett volna még ebben a műhelyben.

De persze a Leopold Múzeum jelenlegi retrospektív kiállítása (mely a művész halálának hetvenedik évfordulójára készült) fényesen bizonyítja, hogy az életmű így is, félbetörve is a legelsők között jelöli ki Max Oppenheimer helyét. Új felfogásban született portréi (A Tilla Durieuxról készült képet már ismertük a híres színésznőt bemutató tárlatról) éppúgy oda emelik, mint a zenei tárgyú képei (a Vonósnégyes és annak variációi egészen bravúros megoldását adják mozgásnak, hangnak, különleges nézőpontnak), és van csodálkoznivalónk azon a bátorságon is, ahogy a művész addig felfedezetlen tájakra is elkalauzol bennünket. (Operáció!)

A Leopold Múzeum megint kitett magáért: nem először és nem utoljára igyekszik rehabilitálni egy művészt, egy életművet. Most már rajtunk a sor, hogy elfogadjuk az ajánlatot.

Fotó: Tanyi Adrienne